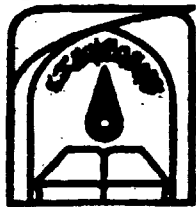


بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۴۹۳۳۷  
۴۹۳۳۷  
۴۹۳۳۷



دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم انسانی

گروه علوم کتابداری و اطلاع رسانی

جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

بررسی وضعیت مواد دیداری و شنیداری کتابخانه های مرکزی  
دانشگاههای دولتی ایران و ارائه طرح پیشنهادی

مرضیه توکلی

013243

استاد راهنما:

دکتر سعید رضائی شریف آبادی

استاد مشاور:

دکتر غلامرضا فدایی عراقی

اردیبهشت ۱۳۸۰

۳۵۳۳۷

## تاییدیه اعضای هیئت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیئت داوران نسخه نهایی پایان نامه خانم/ آقای مرضیه توکلی

تحت عنوان بررسی وضعیت مواد دیداری شنیداری کتابخانه های مرکزی دانشگاه های دولتی ایران و ارائه طرح پیشنهادی  
را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنها برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

اعضای هیئت داوران

۱- استاد راهنما

۲- استاد مشاور

۳- استاد ناظر

۴- استاد ناظر

۵- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی

## آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به مرکز نشر دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته  
دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم/جناب  
در سال در دانشکده  
آقای دکتر و مشاوره سرکار خانم/ جناب آقای دکتر  
از

آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های نشریات دانشگاه تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به مرکز نشر دانشگاه اهدا کند دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.  
ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصل کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب سرشنید تری  
دانشجوی رشته علوم گوارش و گوارش  
مقطع کارشناسی ارشد  
و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

## تقدیم به

یاسهای سپیدی که لاله‌گون زمین را زنده نگهداشتند و تاریخ را  
سرخ، مصدرهایی که تا ابدیت می‌درفشند و معنی بفش زندگی  
جاویدند  
و تقدیم به یاس سپید و همیشه جاوید خانواده‌ها

## تقدیم به

### مادر

سبزینه همیشه جوانی که مظهر صبر، ایثار و فداکاریست، او که  
مهربانی از ریشه‌اش می‌دمد و سخاوت از طراوت سبزش  
می‌شکفت.  
او خالق است بی‌ادعا و انسان ساز.

## تقدیم به

### پدر

مهربانی که شاگرد کوچک مکتب صبر، اخلاق، ایمان، بردباری،  
ایثار و افلاص او می‌باشم

## و تقدیم به

### خواهران و برادرانم

به خاطر همه خوبیها و یاریهای بی‌منتشان

## تقدیر و تشکر

سپاس خدای جان‌آفرین را که توفیق تحصیل به من عطا نمود و قطره‌ای از دریای بیکران دانشش به من بخشید چرا که بدون الطاف او قدمی در این راه برداشته نمی‌شد. برخود لازم می‌دانم از تمامی عزیزانی که افتخار آشنایی و بهره‌مندی از معلوماتشان را در طی دوران تحصیل در دوره کارشناسی ارشد داشته‌ام تقدیر و تشکر نمایم

تقدیر و تشکر از استاد ارجمند و بزرگوارم جناب آقای دکتر رضایی که همیشه مرا از مساعدتها و نصیحت‌های بیدریغ و عالمانه خود بهره‌مند می‌نمودند و هیچگاه از یاد دادن خسته نمی‌شدند و مرا در انجام کارها دلگرم می‌نمودند.

تقدیر و تشکر از اساتید بزرگواری که افتخار شاگردی آنها را داشته‌ام و همیشه مرا از راهنمائیهای خود بهره‌مند می‌نمودند:

آقایان دکتر حری، دکتر شکویی، دکتر فدایی عراقی، دکتر جعفرنژاد، دکتر مهرداد، دکتر دوستدار، دکتر منتظر و سرکار خانم زندیان.

تقدیر و تشکر از دوستان عزیزم که در به انجام رسیدن این پژوهش کمک بسیار زیادی به من نمودند:

خانمها ژاله جاودانی، شهره مرجانی، فاطمه صفآرا، شمسی محمدنژاد، مریم صانعی،

گیلدا اسلامی، عصمت زائرحدیری، فوزیه وطنخواه، گیتی کاوه و الهام اورامی

همچنین با تشکر از خانواده گرامیم (پدر، مادر، خواهران، برادران و خواهرزاده‌های

عزیزم) که در تمام مراحل همچون کوهی استوار تکیه‌گاهی محکم برایم بودند.

## چکیده

کتابخانه مرکزی دانشگاه، به عنوان عنصری آموزشی پژوهشی، نقش بسیار حیاتی و اساسی را در کیفیت آموزش و پژوهش در دانشگاهها دارا می باشد.

ورود انواع منابع اطلاعاتی در شکلهای مختلف به کتابخانه های دانشگاهی، از جمله مواد دیداری شنیداری و چند رسانه ایها، با توجه به ویژگیها و نقش بسیار موثر آنها در امر یادگیری، آموزش، پژوهش و نمایان ساختن واقعیات، منجر به جذابیت خاص برای کاربران و تغییر در کیفیت خدمات کتابخانه ها شده است.

پژوهش حاضر به بررسی وضعیت موجود مواد دیداری و شنیداری در کتابخانه های مرکزی دانشگاههای دولتی ایران پرداخته است.

روش پژوهش پیمایشی از نوع توصیفی است و به منظور گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است. مواد دیداری شنیداری مورد بررسی در این پژوهش شامل (فیلم، نوارهای صوتی تصویری و دیسکهای نوری صوتی و تصویری) می باشد.

از میان جامعه آماری (۵۹ دانشگاه) تنها ۱۹/۰۵٪ (۸ دانشگاه) کتابخانه مرکزی آنها دارای واحد دیداری و شنیداری بودند که پس از تجزیه و تحلیل اطلاعات از جنبه های مورد بررسی پژوهش شامل مجموعه سازی، سازماندهی، حفظ و نگهداری، فضا، تجهیزات و منابع و ارائه خدمات، پژوهشگر به این نتیجه رسید که مواد دیداری شنیداری هنوز جایگاه خود را در کتابخانه ها و دانشگاههای ایران پیدا نکرده اند. کمبود بودجه، فضا، مواد، تجهیزات، نیروی انسانی متخصص، عدم آشنایی و کم توجهی مسئولین به ضرورت وجود وبه کارگیری مواد دیداری شنیداری، فقدان فهرستگان دیداری شنیداری، فقدان انجمن کتابداران دیداری شنیداری و عدم مرکز تولیدکننده و سرویس دهنده مواد دیداری شنیداری در سطح

آموزش عالی، حرف اول را در مشکلات واحدهای دیداری شنیداری کتابخانه های ایران می‌زنند.

پژوهش حاضر با در نظر گرفتن رفع نیاز اطلاعاتی کاربر نهایی با سرعت و سهولت و در حداقل زمان و کمک به کتابداران در ارائه، حفظ و نگهداری و سازماندهی مواد دیداری شنیداری و چندرسانه‌ایها، بکارگیری فهرستهای کامپیوتری را با توجه به قابلیت‌های فراوانی که دارند، به کتابداران دیداری شنیداری در کتابخانه‌های دانشگاهی پیشنهاد نموده است.

در این راستا به منظور استفاده بهینه از فهرستهای کامپیوتری در زمینه مواد دیداری شنیداری و چندرسانه‌ایها پیشنهاد شده است، کتابداران به اضافه نمودن یا غنی‌سازی پیشینه‌های زیردر کنار پیشینه‌های کتابشناختی موجود در فهرستهای کامپیوتری اقدام نمایند.

خلاصه، توصیفگرها، اتصال صوت یا تصویر به رکوردهای متنی و فیلد ۸۵۶ مارک.

در انتها همچنین پیشنهاداتی کاربردی جهت حفظ و نگهداری منابع مغناطیسی و دیجیتالی به کتابداران و کاربران شده است

بدون شک وجود مجموعه پژوهشی غنی و مناسب در کتابخانه دانشگاهی شهرت و اعتبار دانشگاه مادر را به عنوان مرکز علمی آموزشی معتبر افزایش می‌دهد.

#### **کلید واژه ها:**

**کتابخانه های دانشگاهی - کتابخانه های مرکزی - مواد دیداری شنیداری - چند رسانه ایها -**

**فهرستهای کامپیوتری**



## فهرست مطالب

صفحه	موضوع
۱	فصل اول : طرح پژوهش .....
۲	۱-۱ بیان مسئله .....
۲	۱-۱-۱ مقدمه .....
۴	۱-۱-۲ تعریف مساله .....
۴	۲-۱ پرسشهای اساسی .....
۵	۳-۱ تعریف عملیاتی اجزاء مساله .....
۵	۴-۱ ضرورت انجام پژوهش .....
۶	۵-۱ فرضیه های پژوهش .....
۶	۶-۱ هدف پژوهش .....
۶	۷-۱ فایده پژوهش .....
۷	۸-۱ محدودیتهای پژوهش .....
۸	۹-۱ روش انجام پژوهش .....
۸	۱۰-۱ روش و ابزار گردآوری اطلاعات .....
۸	۱۱-۱ جامعه آماری .....
۸	۱۲-۱ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات .....
۱۱	فصل دوم: پیشینه پژوهش .....
۱۲	۱-۲ مقدمه .....
۱۴	۲-۲ پیشینه در ایران .....
۲۴	۳-۲ پیشینه در خارج از ایران .....
۳۲	فصل سوم مواد دیداری شنیداری و چند رسانه ابها .....
۳۳	۱-۳ مقدمه .....
۳۴	۲-۳ نوارهای شنیداری .....
۳۴	۱-۲-۳ نوارهای حلقه باز (ریل) .....

۳۴	..... ۲-۲-۳ کاست
۳۵	..... ۳-۳ تصاویر متحرک
۳۵	..... ۱-۳-۳ فیلم های ۳۵ میلیمتری دارای لبه شنیداری
۳۵	..... ۲-۳-۳ فیلم های ۱۶ میلیمتری دارای لبه شنیداری
۳۵	..... ۳-۳-۳ فیلم های ۱۶ میلیمتری صامت
۳۶	..... ۴-۳ نواردیداری
۳۶	..... ۱-۴-۳ نوارهای دارای حلقه باز (ریل)
۳۶	..... ۲-۴-۳ کاست
۳۶	..... ۱-۲-۴-۳ کاست یوماتیک
۳۷	..... ۲-۲-۴-۳ کاست وی اچ اس
۳۷	..... ۳-۲-۴-۳ کاست ویدیویی ۸ میلی متری
۳۷	..... ۵-۳ دیسک نوری
۳۸	..... ۱-۵-۳ انواع دیسکهای فشرده (CD)
۳۸	..... ۱-۱-۵-۳ CD های یکطرفه
۳۸	..... ۲-۱-۵-۳ محصولات CD+G
۳۹	..... ۳-۱-۵-۳ CD-MIDI
۳۹	..... ۴-۱-۵-۳ CD-I
۴۰	..... ۵-۱-۵-۳ CD-R
۴۰	..... ۶-۱-۵-۳ CD-ROM
۴۱	..... ۷-۱-۵-۳ دیسکهای کوچک MD
۴۱	..... ۲-۵-۳ انواع دیسکهای لیزری
۴۱	..... ۱-۲-۵-۳ دیسکهای رقمی لیزری
۴۲	..... ۲-۲-۵-۳ LD+G
۴۲	..... ۳-۲-۵-۳ Hi-vision دیسک لیزری
۴۳	..... ۴-۲-۵-۳ ویدئو دیسکهای قابل ضبط

۴۳	..... CD ۵-۲-۵-۳ ویدئویی
۴۳	..... LD-ROM ۶-۲-۵-۳
۴۴	..... ۷-۲-۵-۳ دیسکهای ویدیویی رقمی
۴۵	..... DVD-Audio ۱-۷-۲-۵-۳
۴۵	..... DVD-Video ۲-۷-۲-۵-۳
۴۵	..... DVD-ROM ۳-۷-۲-۵-۳
۴۵	..... DVD-RW, DVD, R ۴-۷-۲-۵-۳
۴۶	..... DVD-RWM ۵-۷-۲-۵-۳
۴۶	..... DVD-RW(QKQ+RW) ۶-۷-۲-۵-۳
	<b>فصل چهارم نقش مواد دیداری شنیداری و چند رسانه ایها در یادگیری، آموزش،</b>
۴۹	..... پژوهش و کتابخانه ها
۵۰	..... ۱-۴ مقدمه
۵۲	..... ۲-۴ مواد دیداری شنیداری و چند رسانه ایها و امر آموزش و پژوهش
	..... ۱-۲-۴ پیشینه مواد دیداری شنیداری و چند رسانه ایها در آموزش و پژوهش
۵۲	.....
۵۸	..... ۲-۲-۴ نظریه های کاربرد تکنولوژی در آموزش
۵۹	..... ۱-۲-۲-۴ نظریه های رفتاری گانیه
۶۰	..... ۲-۲-۲-۴ نظریه شناختی
	..... ۳-۲-۴ نقش مواد دیداری شنیداری و چند رسانه ایها در آموزش پژوهش و یادگیری
۶۱	.....
۶۶	..... ۳-۴ پیشینه مواد دیداری و شنیداری و چند رسانه ایها در کتابخانه ها
۷۸	..... <b>فصل پنجم: بررسی و تجزیه و تحلیل یافته ها</b>
۷۹	..... ۱-۵ مقدمه

۸۰	..... ۲-۵ یافته های پژوهش
۹۹	..... ۳-۵ تجزیه و تحلیل یافته ها و نتیجه گیری نهایی
۱۱۱	..... فصل ششم : طرح پیشنهادی
۱۱۲	..... ۱-۶ مقدمه
۱۱۵	..... ۲-۶ فهرستهای کامپیوتری
۱۱۵	..... ۱-۲-۶ دلایل به کارگیری فهرستهای کامپیوتری در کتابخانه
۱۱۸	..... ۲-۲-۶ ویژگیهای فهرستهای کامپیوتری
۱۱۹	..... ۳-۲-۶ به کارگیری فهرستهای کامپیوتری در بخشهای دیداری و شنیداری
	..... ۴-۲-۶ غنی سازی فهرستهای کامپیوتری به منظور استفاده برای مواد دیداری و شنیداری و چند رسانه ایها
۱۲۰	..... ۱-۴-۲-۶ خلاصه
۱۲۱	..... ۲-۴-۲-۶ توصیفگرها
۱۲۴	..... ۳-۴-۲-۶ اتصال صوت و تصویر به رکوردهای متنی
۱۲۴	..... ۴-۴-۲-۶ فیلد ۸۵۶ مارک
۱۲۵	..... ۵-۲-۶ فهرستهای کامپیوتری دیداری شنیداری در شبکه های اطلاع رسانی
۱۲۷	..... ۳-۶ حفظ و نگهداری منابع مغناطیسی و دیجیتالی
۱۲۷	..... ۱-۳-۶ عوامل مخرب نوارهای مغناطیسی
۱۲۷	..... ۱-۱-۳-۶ ریختگی
۱۲۷	..... ۱-۱-۱-۳-۶ عوامل موثر بر ریختگی
۱۲۷	..... ۲-۱-۱-۳-۶ میدانهای مغناطیسی
۱۲۸	..... ۳-۱-۱-۳-۶ ساییدگی
۱۲۸	..... ۴-۱-۱-۳-۶ ریختگی در اثر گرمای زیاد
۱۲۸	..... ۵-۱-۱-۳-۶ انسداد سرهد
۱۲۸	..... ۶-۱-۱-۳-۶ دما و رطوبت

صفحه	موضوع
۱۲۹	۶-۳-۱-۱-۷ گرد و غبار
۱۲۹	۶-۳-۱-۱-۸ آب و مواد شیمیایی
۱۲۹	۶-۳-۱-۱-۹ آتش سوزی
۱۳۰	۶-۳-۲ بازرسی منابع دیداری شنیداری
۱۳۰	۶-۳-۳ نکاتی چند درباره حفظ و نگهداری منابع دیجیتال
	۶-۳-۴ توصیه‌هایی برای حفظ و نگهداری محمل‌های صوتی تصویری در محیط
۱۳۱	دیجیتال
۱۳۲	۶-۴ خلاصه پژوهش
۱۳۴	۶-۵ پیشنهادهایی به منظور انجام پژوهش‌های آتی
۱۳۶	کتابنامه
۱۳۸	فهرست منابع و مآخذ
۱۴۴	پیوست
۱۴۰	پیوست یک فهرست دانشگاه‌های دولتی ایران
۱۴۷	پیوست دو پرسشنامه
۱۵۶	چکیده انگلیسی

## فهرست جداول

صفحه	موضوع
۸۱	جدول شماره ۱-۲-۵ روش انتخاب منابع دیداری و شنیداری .....
۸۳	جدول شماره ۲-۲-۵ شیوه تامین منابع دیداری شنیداری .....
۸۳	جدول شماره ۳-۲-۵ وضعیت سازماندهی منابع دیداری شنیداری .....
۸۳	جدول شماره ۴-۲-۵ حفظ و نگهداری منابع دیداری و شنیداری .....
۸۶	جدول شماره ۵-۲-۵ وضعیت فضای بخش دیداری و شنیداری .....
۸۷	جدول شماره ۶-۲-۵ وضعیت نوع مواد دیداری شنیداری .....
۹۰	جدول شماره ۷-۲-۵ وضعیت تجهیزات دیداری شنیداری .....
۹۲	جدول شماره ۸-۲-۵ سطح تحصیلات کارکنان بخشهای دیداری و شنیداری .....
۹۳	جدول شماره ۹-۲-۵ رشته تحصیلی کارکنان بخشهای دیداری و شنیداری .....
۹۴	جدول شماره ۱۰-۲-۵ کاربران خدمات دیداری شنیداری .....
۹۵	جدول شماره ۱۱-۲-۵ ارائه خدمات دیداری شنیداری .....
	جدول شماره ۱۲-۲-۵ وضعیت پیروی از خطی مشی و دستورالعمل مدون در بخشهای
۹۷	دیداری شنیداری .....

**فصل اول**

**طرح پژوهش**

